

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

در باب ایران زمین و توران زمین

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۳۱ تیر ۱۳۹۳ ۳۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

بحث درباره محدوده ایران زمین و توران زمین در اسطوره های ایرانی از جمله در شاهنامه، همواره مورد توجه قرار گرفته است و این روز ها می بینیم که سوء استفاده هایی هم از این موضوع می شود. برای مثال درباره برخی از سرزمین ها این چالش بوجود می آید که بالاخره بخشی از ایران زمین بوده اند یا توران زمین؟! اما نکته آنجاست که توران زمین یک کشور مقطعی بوده است و با توجه به شاهنامه مردمانی که زیر سلطه فرمانروایان توران بودند ابراز نارضایتی می کرده اند. مورد اساسی و مهم که شاید کمتر مورد توجه قرار گرفته این است که

بحث درباره محدوده ایران زمین و توران زمین در اسطوره های ایرانی از جمله در شاهنامه، همواره مورد توجه قرار گرفته است و این روز ها می بینیم که سوء استفاده هایی هم از این موضوع می شود. برای مثال درباره برخی از سرزمین ها این چالش بوجود می آید که بالاخره بخشی از ایران زمین بوده اند یا توران زمین؟! اما نکته آنجاست که توران زمین یک کشور مقطعی بوده است و با توجه به شاهنامه مردمانی که زیر سلطه فرمانروایان توران بودند ابراز نارضایتی می کرده اند.

مورد اساسی و مهم که شاید کمتر مورد توجه قرار گرفته این است که همه سرزمین های ایرانی در ابتدا در اختیار پادشاهان ایران همانند جمشید قرار داشته است. نام ایران مدت ها قبل از آنکه اصلا توران بوجود بیاید، در شاهنامه ذکر می شود؛ همانطور که درباره تباه شدن روزگار جمشید گفته می شود:

از آن پس بر آمد ز ایران خروش

پدید آمد از هر سوی جنگ و جوش

هنگامی هم که بزرگان، ضحاک را بعد از جمشید به پادشاهی بر می گزینند گفته می شود:

سواران ایران همه شاهجوی

نهادند یک سر به ضحاک روی

بشاهی برو آفرین خواندند

ورا شاه ایران زمین خواندند

این در زمانی است که بر اساس شاهنامه هنوز توران زمین بوجود نیامده بود. توران یک کشور مقطعی بوده است که با شورش تور، فرزند فریدون به وجود آمد و در نهایت هم توسط کیخسرو شکست داده شدند. حتما می دانید که بر اساس داستان ها، فریدون کشورش را میان فرزندانش تقسیم کرد، بخشی از آن را به سلم داد، بخشی از آن را به تور و مهم ترین و خرم ترین بخش را به ایرج داد. همین موضوع باعث رشک سلم و تور بر ایرج شد تا جایی که تور، برادرش ایرج را به قتل رساند و علیه پدر شورش کرد. این موضوع آغازگر جنگ های طولانی شد.

بعد ها فریدون هم با پسران خطا کار به مقابله برخاست و توسط منوچهر از نوادگان ایرج، تور و سلم را شکست داد. اما یکی از نوادگان تور به نام افراسیاب، جنگ ها را ادامه داد. در طول این جنگها مرزهای ایران و توران در منطقه ای که امروز با نام آسیای مرکزی می شناسیم جابجا می شد، گاهی رود جیحون به عنوان مرز در نظر گرفته می شد و گاهی جای دیگر. اما در نهایت کیخسرو پادشاه ایران، تورانیان را شکست می دهد و باز هم همه سرزمین های ایرانی در اختیار پادشاه ایران قرار می گیرد.

در شاهنامه یک باز نگری جالب بیان می شود و نارضایتی مردمان آن مناطق از افراسیاب را نشان می دهد. در زمان نوشین روان وقتی این پادشاه بر هپتالیان پیروز می شود بزرگان ماوراءالنهر گردهم می آیند و اینچنین سخن می گویند:

و زان پس بزرگان شدند انجمن

از آموی تا شهر چاچ و ختن

بگفتند کاین شهرهای فراخ

پر از باغ و میدان و ایوان و کاخ

ز چاچ و برک تا سمرقند و سغد

بسی بود ویران و آرام جغد

این بزرگان، شهرهای دیگر را می‌شمارند و گذری جالب و کوتاه بر گذشته آن مناطق دارند که شاید ما را با رویکرد مردمان آن سرزمین‌ها آشنا کند. بخش مهم گفتگوی آنها این بخش است:

ز بیداد و از رنج افراسیاب

کسی را نبذ جای آرام و خواب

چو کی‌خسرو آمد برستیم از اوی

جهانی بر آسود از گفت و گوی

...

همانطور که در این ابیات آشکار است، بزرگان آن نواحی به ایران‌گرایی داشتند و از ظلم جور افراسیاب بر آن نواحی یاد می‌کنند.

برگرفته شده از پردیس اهورا

با سپاس از آقای خالقیان

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «در باب ایران زمین و توران زمین»، پارسیان دژ، ۱۳۹۳.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1529/pdf/در-باب-ایران-زمین-و-توران-زمین>

آخرین ویرایش مقاله: ۲۷ مهر ۱۳۹۹